

מסמך רקע בנושא:
הגלולה "חגיגת"

מוגש לוועדה למאבק בנגע הסמים

כתיבה: נעמי מי-עמי, עובדת מחקר ומידע

אישור: שמוליק חזקיה, ראש צוות

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

י"ז בכסליו תשס"ה

30 בנובמבר 2004

1. רקע

מסמך זה נכתב לקראת דיון בוועדה למאבק בנגע הסמים ב-1 בדצמבר 2004 בנושא: הגלולה "חגיגת".

המסמך יסקור את הנושאים האלה:

- הרכב הגלולה "חגיגת";
- השפעת הגלולה והסכנות שבנטילתה;
- נתונים על הנפגעים מנטילת הגלולה "חגיגת";
- המעמד החוקי של הגת ורכיביו בארץ ובעולם.

2. כללי

לאחרונה יש פרסומים רבים בכלי תקשורת בנוגע לגלולה "חגיגת". בחודשים האחרונים הפכה הגלולה לסם המסיבות הנפוץ ביותר בתל-אביב. שוב ושוב מתפרסמים סיפורים של אנשים שנטלו את הגלולה ובגלל השפעתה הגיעו לבתי-החולים, מקצתם במצב קשה.

ה"חגיגת" היא כמוסה שמשקלה 200 מ"ג המכילה אבקה לבנה. היא נמכרת בפיצוציות¹ תמורת 50-60 שקלים, בעיקר באזור תל-אביב. נראה שהגלולה הופיעה בשוק לראשונה בסוף שנת 2003.

עד לעת האחרונה לא היה כל קושי להשיג את הגלולה ברוב הפיצוציות, אף שמכירתה היתה בגדר עבירה על החוק, שכן היא נחשבת לתוסף מזון **שלא קיבל את אישור משרד הבריאות**. לדברי סני"צ סוזי בן-ברוך, ראש מדור נוער במשטרת ישראל, כל עוד הגלולה "חגיגת" או רכיביה לא נכללו בפקודת הסמים המסוכנים, לא היתה למשטרה אפשרות לאכוף את האיסור.²

ב-23 בנובמבר 2004 אישרה ועדת העבודה, הרווחה והבריאות של הכנסת את הכללת הרכיב העיקרי של הגלולה "חגיגת" ברשימת הסמים המסוכנים שבפקודת הסמים המסוכנים [נוסח חדש], **התשל"ג-1973**. לפי החוק החדש, הן מכירתה והפצתה של הגלולה הן השימוש בה הם עבירה פלילית חמורה.

3. ההרכב הכימי של הגלולה "חגיגת"

בבדיקות של דגימות "חגיגת" שנעשו לאחרונה במחלקה לזיהוי פלילי במשטרת ישראל נמצא החומר **קאטינון**, שהוא אחד משני החומרים הפעילים בצמח גת.

¹ "פיצוציות" הן קיוסקים הפתוחים 24 שעות ביממה. נוסף על סחורה הרגילה הנמכרת בהן, כגון סיגריות, ממתקים, שתייה קלה ושתייה חריפה, לעתים נמכרים גם **כלי עישון ותחליפי סם**.

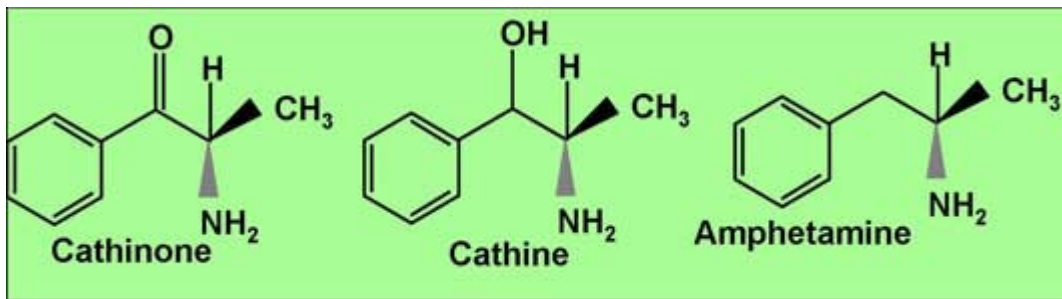
² סני"צ סוזי בן-ברוך, ראש מדור נוער במשטרת ישראל, מכתב, 21 בנובמבר 2004. תגובת המשטרה אינה לגמרי מובנת: אם מכירת הגלולה היא בגדר עבירה על החוק, לא ברור מדוע לא יכלה המשטרה לאכוף את החוק עוד לפני הכנסת הגלולה לפקודת הסמים.

עלי הצמח גת (Kha, Gat) מכילים את הרכיבים הפעילים קאטינון (Cathinone) וקאטין (Cathine), וכן את הרכיב נורפדרין (Norephedrine). הרכיב הפעיל ביותר הוא **הקאטינון**.

לדברי פרופ' יונה אמיתי, מנהל המחלקה לאם, לילד ולמתבגר במשרד הבריאות,³ ריכוז החומר הפעיל קאטינון בגלולה "חגיגת" כנראה גבוה יותר מריכוזו בעלי הגת, **ולא ברור אילו רכיבים נוספים יש בגלולה**. כמו כן, אין כל ודאות שכמות הכימיקלים סטנדרטית וקבועה בכל גלולה, ולא ברור היכן מיוצרים הכדורים. כמו כן, עדיין לא ידוע כיצד מופק החומר קאטינון מעלי הגת.

השם המדעי של הקאטינון הוא L(S)-(-)-alpha-aminopropiophenone, והוא בודד ב-1975.⁴ זה חומר מקבוצת הפניל-אלקיל-אמינים, שהם חומרים ממקור צמחי המשפיעים על פעילות מערכת העצבים המרכזית. לקבוצה זו שייך גם הסם אמפטאמין, הדומה בהרכבו לסם אקסטזי. מדובר בתרופות מעוררות (סמי מרץ).⁵

בנוסחאות הכימיות למטה אפשר לראות את מבנה הקאטין, את מבנה הקאטינון ואת הדמיון ביניהם לבין סם הממריץ אמפטאמין.

³ פרופ' יונה אמיתי, מנהל המחלקה לאם לילד ולמתבגר במשרד הבריאות, מכתב, 21 בנובמבר 2004.

⁴ <http://united-states.asinah.net/american-encyclopedia/wikipedia/k/kh/khat.html>, תאריך כניסה: 17 בנובמבר 2004.

⁵ פרופ' יונה אמיתי, מכתב, 21 בנובמבר 2004.

4. השפעות הגלולה "חגיגת"⁶

התופעות העיקריות של השימוש ב"חגיגת":

- עליה בלחץ הדם, בדופק ובקצב הנשימה;
 - תחושה של ערנות ו"ריחוף" (זמן מה לאחר שפגה השפעת הכמוסה תחושה זו הופכת לתחושת דכדוך [down] ותשישות);
 - בחילות והקאות;
 - אי-שקט, חרדה, כאבים בחזה ודפיקות לב.
- הסיכונים לטווח ארוך:
- פגיעה בשריר הלב ואוטם שריר הלב;⁷
 - דימום מוחי ובעקבותיו נכות, שיתוק ופגיעה מוחית;
 - מוות.

נוסף על אלה, שימוש ממושך עלול לגרום להתמכרות נפשית לחומר.

5. נתונים על הנפגעים מנטילת הגלולה "חגיגת"

לדברי פרופ' יונה אמיתי,⁸ אין למשרד הבריאות נתונים על מספר המקרים של נוטלי "חגיגת" שהגיעו לכלל בתי-החולים בישראל, אך מנתונים שמסרו לו ד"ר הלפרין, מנהל המחלקה לרפואה דחופה בבית-החולים "סוראסקי" בתל-אביב, היו כ-20 ביקורים דחופים בחדר המיון של בית-החולים בשבועות האחרונים. פרופ' אמיתי מציין שיש להניח שמספר הנפגעים בכל הארץ גבוה פי כמה.

לא ידוע על מקרי מוות עקב נטילת הגלולה, אך ידוע על שלושה חולים שסובלים מפגיעה קשה במערכת העצבים המרכזית ובלב.

לדברי סני"צ סוזי בן-ברוך,⁹ ראש מדור נוער במשטרת ישראל, היקף התופעה אינו ידוע למדור הנוער, אך מבדיקות בשטח נמצא שגם בני נוער משתמשים בכדורי "חגיגת". מבדיקה אצל קציני הנוער בכל המחוזות נמצא כי עד כה נפגע נער אחד משימוש ב"חגיגת", מאזור המרכז. כמו כן, נפגעו צעירים אחדים.

⁶ ש.ם.

⁷ במחקר שנעשה בחיות מעבדה ופורסם באוקטובר 2003 נמצא שקאטינון גרם להתכווצות של כלי הדם בלב. החוקרים מציינים שהתופעה עשויה להסביר את תופעת אוטם שריר הלב בקרב לועסי גת כבדים. מקור: A. L. Al-Motarreb & K. J. Broadley, "Coronary and Aortic Vasoconstriction by Cathinone, the Active Constituent of Khat", *Autonomic & Autacoid Pharmacology*, 23(5), 2003. p. 319

⁸ מכתב, 21 בנובמבר 2004.

⁹ מכתב, 21 בנובמבר 2004.

6. המעמד החוקי של צמח הגת ורכיביו

בעולם

צמח הגת כלול ברשימות החומרים המסוכנים של מדינות רבות בעולם המערבי, וגם בכמה מדינות לא מערביות.¹⁰ בארצות-הברית הצמח עצמו אינו מופיע ברשימות החומרים המסוכנים, אך הרכיב שלו קאטינון כלול בהן.¹¹

החומרים קאטין וקאטינון כלולים ברשימת החומרים הפסיכו-טרופיים¹² המסוכנים שנספחת לאמנת האו"ם לפיקוח על חומרים פסיכו-טרופיים משנת 1971. הקטינון כלול ברשימת חומרה I (החומרים המסוכנים ביותר) שנספחת לאמנה, והקאטין כלול ברשימת חומרה III. צמח הגת עצמו אינו ברשימה.¹³

בישראל: חקיקה ואכיפה

צמח הגת אינו כלול ברשימת הסמים המסוכנים שבפקודת הסמים המסוכנים [נוסח חדש], התשל"ג-1973. עד 23 בנובמבר 2004 גם החומרים הפעילים שבו (קאטינון וקאטין) לא היו מסווגים ברשימת החומרים המסוכנים.

משרד הבריאות פעל בחודשים האחרונים להוסיף את הקאטינון, הרכיב הפעיל ב"חגיגת", לרשימת הסמים המסוכנים. כבר כשהתחילו להגיע לבתי-החולים אנשים שנפגעו מנטילת "חגיגת" הודיע משרד הבריאות כי מעולם לא ניתן היתר לייצר את המוצר "חגיגת", וכל מי שמייצר, משווק או מוכר מוצר זה עובר על החוק.

ב-1 ביולי 2004 הוציא משרד הבריאות לתקשורת אזהרה ראשונה מפני הסכנות שבגלולה "חגיגת". ב-14 בנובמבר חזר משרד הבריאות על אזהרתו לציבור. נוסף על כך שלח המשרד צוותים של מפקחים מלשכות הבריאות בשיתוף פקחים מהרשויות המקומיות לפיקוח בפיצוציות.

ב-17 בנובמבר פרסם שר הבריאות הודעה על הכללת החומר קאטינון ונגזרותיו בפקודת הסמים המסוכנים. ההודעה כוללת גם את החומרים קאטין ומתקאטינון (נגזרת סינתטית של הקאטינון). שר הבריאות ביקש מיושב-ראש ועדת העבודה, הרווחה והבריאות לאשר את הודעתו בהקדם האפשרי, לנוכח ריבוי הנפגעים.¹⁴

ב-23 בנובמבר 2004 אישרה ועדת העבודה, הרווחה והבריאות את פקודת הסמים המסוכנים (שינוי התוספת הראשונה לפקודה) התשס"ה-2004. הקאטינון והקאטין נוספו לרשימת הסמים המסוכנים בהסתייגות "למעט בצורתם הטבעית בתוך עלי צמח הגת". פירוש הדבר שהקאטינון והקאטין שבצמח הגת הוצאו מחוץ לחוק, אך לעיסת עלי צמח הגת עדיין חוקית. התוספת תיכנס לתוקף עם פרסומה ברשומות.

¹⁰ רשימה חלקית: קנדה, בריטניה, צרפת, גרמניה, ספרד, הולנד, דנמרק, ניו-זילנד, סין, ארגנטינה, צ'ילה, שבדיה, לוקסמבורג, פיליפינים, אוסטרליה, אל-סלבדור, קניה, עומן ואיחוד האמירויות.

¹¹ יפה צוברי, מידענית, הרשות למלחמה בסמים, מכתב לסמנכ"ל הרשות איתן גורני, 3 במרס 2004.

¹² כך מכונים באמנה החומרים הפסיכו-אקטיביים (חומרים שיש להם השפעה על המוח).

¹³ יפה צוברי, הערה 12 לעיל.

¹⁴ אתר משרד הבריאות, <http://www.health.gov.il>, תאריכי כניסה: 16, 21 ו-23 בנובמבר 2004.

ההסתייגות הנוגעת לצמח הגת נועדה כדי לא לפגוע במשתמשים המסורתיים בצמח הגת בארץ (בעיקר בני העדה התימנית).¹⁵

¹⁵ פרוטוקול הישיבה של ועדת העבודה, הרווחה והבריאות, 23 בנובמבר 2004.

מקורות

מחקרים

- בר המבורגר רחל ויפה צוברי, הרשות למלחמה בסמים, צמח הגת, 7 במרס 2004.
מרכז מחקר ומידע של הכנסת, השימוש בצמח הגת, כתיבה: רחל ורצברגר, 2004.

Al-Motarreb A. L. & Broadley K. J., "Coronary and Aortic Vasoconstriction by Cathinone : the Active Constituent of Khat", **Autonomic & Autacoid Pharmacology**, 23(5), 2003

מכתבים

- אמיתי יונה, ראש המחלקה לאם, לילד ולמתבגר במשרד הבריאות, 21 בנובמבר 2004.
בן-ברוך סוזי, ראש מדור נוער במשטרת ישראל, 21 בנובמבר 2004.
צוברי יפה, מידענית הרשות למלחמה בסמים, לסמנכ"ל הרשות איתן גורני, 3 במרס 2004.
צוברי יפה, מידענית הרשות למלחמה בסמים, 17 בנובמבר 2004.

חקיקה

- פקודת הסמים המסוכנים [נוסח חדש], התשל"ג-1973.
פקודת הסמים המסוכנים (שינוי התוספת הראשונה לפקודה), התשס"ה-2004.
הצעת חוק לתיקון פקודת הסמים המסוכנים (צמח הגת ותוצריו), התשס"ה-2004.

עיתונות

- אברהמי עידית, "עיר בלי הפסקת", הארץ Online, 11 בנובמבר 2004.
אלרואי דה-בר הילה ואחרים, "חגיגת מסוכנת", מעריב, 15 בנובמבר 2004.
גדות יפעת, "אושפז במצב קשה לאחר שבלע 'חגיגת', חדשות NFC, 14 בנובמבר 2004.
משטרת ישראל, "תופעת הפיצוציות", עלון משטרת ישראל, 14 בנובמבר 2004.
קרני יובל, "באנג וגמרנו", ידיעות אחרונות, 19 בנובמבר 2004.
פרייליך רבקה, "2 נשים נטלו 'חגיגת' והתאשפזו", ידיעות אחרונות, 19 בנובמבר 2004.
ריסקין נטע, "חגיגת סיום", מעריב, 15 באוקטובר 2004.
ריסקין נטע, "החגיגת נמשכת", מעריב, 19 בנובמבר 2004.

אתרי אינטרנט

- אתר משרד הבריאות: <http://www.health.gov.il>, תאריכי כניסה: 16, 21 ו-23 בנובמבר 2004.
<http://united-states.asinah.net/american-encyclopedia/wikipedia/k/kh/khat.html>, תאריך כניסה:
17 בנובמבר 2004.